

ADOLF ANDERSSON

Adolf Andersson, Dan Anderssons far, föddes år 1854 vid Bräntjärn mellan Ljungåsen och Norra Hörken i en släkt där det ingick finska invandrare. Fattigdomen var stor och blev inte bättre av att Adolfs far avled 1858 från hustrun Anna Stina och de sju barnen. Det enda änkan kunde göra om vintrarna var att tigga och erbjuda enkla tjänster, medan barnen långa stunder satt ensamma därhemma i svälten och kölden. På sommaren gick man vall för ringa betalning och skyddade fårhjordarna mot vilda djur.

Vårterminerna 1865 och 1866 gick så Adolf i Grangärde finnmarks första skola i Olsjömossen, men redan på hösten 1866 ådrog han sig efter en sjukdom ett höftlidande som av och till skulle plåga honom resten av livet. Genom Anna Stinas försorg och efter ett bidrag från fattigvården kom han till Sätra brunn, och värken försvann faktiskt för en tid, ett rent under i Adolfs ögon, men de olika arbeten han sedan åtog sig blev till sist övermäktiga, och 1874 fick han gå en kortare kurs i Sunnansjö för att bli småskolelärare. Så gick det till att han snart själv satt som lärare vid skolan i Olsjön, men han led svårt av sina bristfälliga kunskaper, och det hände någon gång, som för många, att han stod berusad inför barnen. Över huvud taget hade han varit både häftig och vild under ungdomsåren, men nya ”under” skulle komma och förändra allt. 1876 upplevde han en religiös omvändelse som gav hans liv en ny inriktning, även om marken redan var väl förberedd efter det som hände i Sätra brunn. Adolf kom till Skattlösberg som lärare 1878, och nu började en lång kamp mot det sedliga fördärvet i finnmarken, mot superiet och det andliga förfallet och fattigdomen, och för kulturella värden och ett hälsosamt liv.

1882 gifte sig Adolf med den unga lärarinnan i Gänsens skola, Augusta Scherp, och man flyttade in i Skattlösbergs skolhus, för övrigt tillsammans med Adolfs slutkörda och lite besvärliga mor. Fyra pojkar och två flickor föddes i äktenskapet, och lönen från skolarbetet måste drygas ut med hjälp av andra sysslor – skomakeri, snickeri, bokbindning och annat. Samtidigt skrev Adolf ständigt; dikter, religiösa betraktelser, dagbok (inklusive en intimare version på engelska), anteckningar från finnmarken. Men han längtade bort från skolan till kroppsarbetet, och det var därför – och för att ge söner en möjlighet till en försörjning utanför bolagsslaveriet – som han, femtioett år gammal, lämnade Skattlösberg efter tjugosju år och arrenderade Mårtenstorp i skogarna ovanför sjön Gänsen i Grangärde finnmark. Torpet visade sig vara mycket förfallet, och Adolf och hans fyra söner tvingades till hårt arbete med att sätta det nya bostället i stånd och med att uppfylla de skyldigheter som följde med arrendet. Det var inte bara jorden som skulle brukas, utan man måste också bland annat kola milor. På våren 1908 gav Adolf upp, och familjen begav sig till lite mer bebyggda trakter. Efter flera flyttar fram och tillbaka i Burängsberg och Norhyttan hyrde han i maj 1912 det lilla finntorpet Luossa nära Skattlösberg. Adolf livnärde sig nu bland annat som lappsomakare och på den ringa pension han uppbar efter läraråren.

Sommaren 1915 köpte Adolf en liten tomt strax utanför Gräsberg norr om Ludvika, och trots fattigdomen byggde han sig en liten primitiv stuga efter egen ritning. Här, betydligt närmare civilisationen än tidigare, levde Adolf med familjen fram till sin död 1931.

BIBLIOGRAFISKT

Adolf Andersson dyker upp i de flesta av biografierna över sonen Dan. I Waldemar Bernhards *En bok om Dan Andersson* (1941), i Eric Uhlins *Dan Andersson före Svarta ballader* (1950), i Anne-Marie Odstedts *Dan Andersson: liv och diktning* (1965) – exempelvis. Dessutom får han en mer ingående granskning – främst vad gäller åren i finnmarken, och finnmarksbakgrunden över huvud taget, i Nils Holmdals *Adolf An-*

dersson: *Dan Anderssons far* (1982). Av Nils Holmdal finns också ”Adolf Andersson som föregångsman i Finnmarken” i *Den hemlighetsfulla sången*, utg. Jan Arvid Hellström, Uppsala 1985 och ”50 år sedan Adolf Andersson avled” i *Ludvika tidning* 6.6 1981.

När Adolf Andersson dog 1931 bestämde familjen att hans skrifter skulle kunna läsas av utomstående först efter sextio år, vilket betyder att de sedan 1991 finns tillgängliga på Dalarnas Museum och i inbundna kopior på Dan Andersson Museum. De omfattar bland annat *Anteckningar från Vesterbergslagen särskildt Grangärde socken (Adolf Andersson år 1910)*, *Adolf Anderssons självbiografi fr. o. m. 1885*, *Adolf Anderssons Memorandumbok* och *Adolf Anderssons sångbok*. Självbiografin gavs ut år 1996 av Dan Andersson Sällskapet. Tore Littmarck har behandlat Memorandumboken i tre artiklar ”Om Adolf Anderssons ”papper”” i *Finnmarken förr och nu* 2001, 2: 18–23, 2002, 1: 19–23 och 2002, 2: 18–19. Eric Uhlin har skrivit ingående om Adolf Anderssons berättarstil i *Dan Andersson före Svarta ballader* (1950), kapitlet ”Kolarhistorier”.

© Tommy Danielsson